

ACADEMICA
HUMANITAS

Gabriel Cerceș s-a născut în 1976 la București. A studiat filozofia la București (1995-1999) și Siegen (2002-2003). Doctorat despre „deceeniul fenomenologic“ al gândirii lui Martin Heidegger (2009). Membru fondator și președinte executiv (2000-2004) al Societății Române de Fenomenologie, coeditor al revistei *Studia Phaenomenologica* (2001-2005), membru al comitetului științific al revistelor *Heidegger Studies* și *Heidegger Jahrbuch*. Bursier DAAD (2002-2003) și „Roman Herzog“ al Fundațiilor Alexander von Humboldt și Hertie (2005-2006). Din 2005, cercetător la Universitatea Albert Ludwig din Freiburg i.Br. Traduceri din limba germană (în colaborare): H.-G. Gadamer, *Adevăr și metodă* (2001); M. Heidegger, *Despre miza gândirii* (2007); M. Heidegger, *Ideea de filozofie și problema concepției despre lume* (în pregătire). A publicat numeroase articole și recenzii în reviste și volume colective din țară și străinătate.

GABRIEL CERCEL
CARTEA
EXPERIENȚEI
HEIDEGGER
ȘI HERMENEUTICA
VIEȚII

Prefață de
GABRIEL LIICEANU

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Cătălin Cioabă
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Georgeta-Anca Ionescu
DTP: Corina Roncea, Carmen Petrescu

Tipărit la Dynasty Books Proeditură și Tipografie

© HUMANITAS, 2010

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CERCEL, GABRIEL

Cartea experienței: Heidegger și hermeneutica vieții / Gabriel Cercel;

pref.: Gabriel Liiceanu. – București: Humanitas, 2010

Bibliogr.

ISBN 978-973-50-2788-9

I. Liiceanu, Gabriel (pref.)

14(430) Heidegger, M

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi Carte prin poștă: tel./fax 021/311 23 30

C.P.C.E. – CP 14, București

e-mail: cpp@humanitas.ro

www.libhumanitas.ro

Nu vă gândiți la cele de slavă, ci spre cele smerite aplecați-vă.
(*Epistola către romani* 12, 16)

Astăzi citim din cartea experienței.
(Bernard de Clairvaux, *Predici despre Cântarea Cântărilor* III, 1)

Vrem să *înțelegem* ceva ce stă deja deschis în fața ochilor noștri.
Căci *acest lucru* părem, într-un sens sau altul, a nu-l înțelege.
(Ludwig Wittgenstein, *Cercetări filozofice* I, 89)

CUVÂNT ÎNAINTE

Deși s-a născut ca o cercetare științifică, această carte a căpătat în cele din urmă, prin tematica și prin metodologia ei, un aer de *Bildungsroman*. Ca orice carte de debut, ea ascunde însă în același timp și povestea formării autorului ei. Cele două narațiuni se împletesc, desigur, numai în măsura în care chipul autorului, ca un palid Telemah postmodern aflat în căutarea unui părinte spiritual, simte nevoia să se reflecte într-un model, model care refuză totuși să ofere claritatea ultimă a unei oglinzi, rămânând el însuși într-o permanentă curgere și frământare. Fiind însă una dintre cele mai ambițioase odisee ale spiritului uman, geneza hermeneuticii heideggeriene a vieții devine, prin chiar curgerea ei neliniștitoare, pentru oricine se încumetă pe acest drum, calea unei călătorii prin propriul posibil.

Dacă însă din ceea ce am devenit și suntem face parte în mod esențial ceea ce am primit de la alții, atunci faptul de a mulțumi nu este un simplu gest de exterioră politețe, prin care invocăm dobândirea unor idei, informații sau abilități secundare, ci, ca incursiune nedisimulată în sursele propriului fapt de a fi, el este forma cea mai autentică a înțelegerii de sine. Nu este însă deloc ușor să faci acest lucru, mai ales atunci când este vorba despre o monografie de debut, scrisă pe parcursul a zece ani, care a beneficiat din plin de contribuțiile hermeneutice și de sprijinul personal din partea multor autori, profesori, colegi și prieteni. Riscul este acela de a spune prea puțin.

În acest sens, doresc să îi mulțumesc înainte de toate domnului Gabriel Liiceanu, căruia îi datorez nu numai inițierea mea în gândirea heideggeriană și în traducerea de texte filozofice, ci și faptul de a-mi fi arătat în mod concret care este sensul filozofic al părții intraductibile din cuvântul german *Doktorvater*. El trimite către o „instituție“ filozofică mai fundamentală decât orice organizație academică, pe care Gabriel Liiceanu a știut, în ciuda tuturor tranzițiilor care au reconfigurat cultura română în ultimii 20 de ani, să o transmită mai departe. Îi sunt de asemenea recunoscător pentru acceptarea acestei cărți la editura Humanitas și pentru textul care prefațază volumul. Paginile care urmează pășesc, timid, pe drumul fascinantei aventuri a hermeneuticii vieții, pe care l-au deschis și explorat scrierile sale.

Mulțumirile mele pline de admirație se îndreaptă, de asemenea, către toți cei care, în decursul ultimilor zece ani, mi-au călăuzit pașii în labirintul uneia dintre cele mai complexe gândiri articulate vreodată, punându-mi în același timp la dispoziție numeroasele lor studii (uneori înainte de a fi publicate) sau texte heideggeriene inedite și sprijinindu-mă de fiecare dată când am candidat la burse de cercetare: profesorii Friedrich-Wilhelm von Herrmann (care mi-a împărțit fără rezerve, în decursul celor cinci ani pe care i-am petrecut la Freiburg, vasta sa cunoaștere și înțelegere a întregului corpus de texte heideggeriene), Walter Biemel, Marion Heinz, Theodore Kisiel și Otto Pöggeler. Tuturor le datorez, în ordine metodologică și tematică, foarte mult: ceea ce am primit prin lectura cărților și articolelor lor am putut aprofunda apoi printr-o îndelungată corespondență și prin dialog față către față. Günter Figal mi-a oferit cu generozitate, de fiecare dată când i-am solicitat acest lucru, posibilitatea

de a discuta deschis despre propriul său proiect hermeneutic. Mulțumiri deosebite aș dori să adresez, de asemenea, membrilor comisiei doctorale în fața căreia am susținut, în martie 2009, teza care se află la originea acestei cărți, cărora le datorez nu numai o generoasă apreciere a rezultatelor cercetării mele, ci și o serie de observații extrem de pertinente și de utile: profesorii Ștefan Afloroaei, Virgil Ciomoș și Mircea Dumitru. Pentru sprijinul lor intelectual și uman, pentru dialogul fructuos și pentru atenția cu care au urmărit o etapă sau alta a formării mele, le sunt de asemenea recunoscător domnilor profesori Bernhard Casper, Ion Copoeru, Mircea Flonta, Gheorghică Geană, Hans-Joachim Hug, Georgi Kapriev, Alexander Rubel, Hans Rainer Sepp, Mihai Șora și Helmuth Vetter.

Pregătirea și scrierea acestei cărți au beneficiat din plin de încurajările, provocările, criticile și ajutorul prietenilor și colegilor care adesea mi-au stat alături nu numai în lămurirea unor chestiuni punctuale de filozofie, filologie, istoria religiilor sau teologie și în corectarea textului final, ci și în acele dileme ale vieții factice care determină direct sau însoțesc un astfel de proiect. Pentru aceasta, mulțumirile mele se îndreaptă către Roxana Albu, George Bondor, Sylvain Camilleri, Cătălin Cioabă, Cristian Ciocan, Alfred Denker, Mădălina Diaconu, Paul Marinescu, Simona Pop, Aurelian Popa, Christian Sommer, Miruna și Bogdan Tătaru-Cazaban, Andrei Timotin, Marilena Vlad, Lukas Marcel Vosicky și Holger Zaborowski.

Nu în ultimul rând, doresc să mulțumesc instituțiilor care, prin ajutorul lor financiar, logistic sau organizatoric, au sprijinit diferitele faze ale cercetării din care s-a născut lucrarea de față: Fundației Alexander von Humboldt (Bonn/Bad

Godesberg), Fundației Hertie (Frankfurt a.M.), Serviciului German de Schimburi Universitare DAAD (Bonn), Fundației Emil Cioran (București), precum și colegilor din Societatea Română de Fenomenologie și din redacția revistei *Studia Phaenomenologica*. Editurii Humanitas îi mulțumesc, în persoana doamnei Lidia Bodea, pentru publicarea cărții.

În mod cu totul special doresc să mulțumesc soției mele pentru răbdarea și ajutorul necondiționat cu care a însoțit întregul „deceniu fenomenologic“ al scrierii acestei cărți, precum și părinților noștri, fără a căror dăruire nimic nu ar fi fost posibil. Lor le sunt dedicate aceste pagini de hermenetică a vieții. Cartea experienței însă le este oferită în primul rând celor care o înțeleg și fără a avea nevoie să citească o singură pagină despre ea: bunicului meu, la a 95-a aniversare, și fiicei mele, pentru mai târziu.

*

O parte importantă a textului care urmează o reprezintă traducerile – uneori destul de extinse – ale unor citate. Am încercat să ofer astfel cititorului român nu numai argumente în favoarea interpretărilor mele, ci și să îi pun la dispoziție o serie de surse cu valoare intrinsecă, inaccesibile încă în limba română. Este vorba, în principal, despre texte heideggeriene din toate etapele gândirii filozofului (CV-uri, scrisori, pasaje importante din prelegeri, conferințe și alte scrieri), dar și despre numeroase și consistente citate din filozofi care l-au cunoscut pe Heidegger personal (îndeosebi E. Husserl, H. Arendt, H.-G. Gadamer, W. Biemel, O. Pöggeler), precum și din exegeza internațională de dată mai recentă. În traducerea citatelor din Heidegger, am încercat să redau de fiecare dată caracterul tatonant, plurivoc și proteic al structurilor

conceptuale care nu au stabilitatea terminologică – chiar și aceasta destul de relativă, dacă ținem seama de întregul proces istoric și genetic din care face parte – din *Ființă și timp*. De aceea, am evitat soluții rigide, care ar falsifica dinamica hermeneuticii heideggeriene și ar îngreuna în mod artificial înțelegerea ei. Acolo unde lipsește trimiterea către o ediție în limba română, traducerea îmi aparține. O excepție o reprezintă citatele din *Ființă și timp*: dat fiind numărul lor considerabil, am renunțat la menționarea, în fiecare caz, a excelentei traduceri realizate de Gabriel Liiceanu și Cătălin Cioabă, trimiterile referindu-se întotdeauna la paginația ediției standard. Pentru a face cât mai transparente sursele interpretărilor mele – care pornesc întotdeauna de la originalul german – am preferat uneori o traducere personală, chiar și atunci când exista deja o versiune românească. În cazurile în care am modificat traducerea existentă, acest lucru este precizat în mod explicit.

*

Pentru a nu spori dificultățile filologice deja existente, datorate îndeosebi limbii germane și terminologiei filozofice heideggeriene, am redat expresiile eline – cu excepția citatelor din Heidegger în care sunt utilizate caractere grecești – prin transliterare.

Caracterul științific al cercetării întreprinse m-a constrâns să utilizez pluralul academic, deși nu am o înclinație personală către acest tip de protocol stilistic. Din păcate, limba română permite cu greu utilizarea singularului în contextul unei astfel de lucrări.

În ciuda caracterului unitar, monografic al cărții, a sistemului de trimiteri din interiorul ei și a numărului mare de referințe bibliografice, am scris textul care urmează în așa

fel, încât el să poată fi citit fără dificultăți prin omiterea aparatului critic. De aceea, recomand cititorilor preocupați în principal de „lucrurile însele“ să sară peste capitolul 1 și să ignore notele foarte ample, a căror lectură poate deveni oboșitoare în absența unui pronunțat interes filologic și științific. Capitolele au fost, de asemenea, elaborate ca unități de sine stătătoare, ce pot fi citite și separat de către cei interesați de interpretarea și cercetarea anumitor texte sau etape ale gândirii heideggeriene și ale procesului istoric din care face parte geneza ei.

Freiburg, februarie 2010

G. C.

Introducere
HERMENEUTICA
SAU UNITATEA ÎN PLURALITATE

„Trebuie să înțelegeți că adesea esențialul nu rezidă în ceea ce vă spun aici, ci în ceea ce trec sub tăcere. Pot însă păstra tăcerea față de dumneavoastră cu privire la ceva numai atunci când vă vorbesc.“

M. Heidegger, GA 28 [1929], p. 353

„Ceea ce este afirmat nu este totul. Mai întâi nerostitul face ca rostitul să devină acel cuvânt care poate ajunge la noi.“

H.-G. Gadamer, GW 2, p. 504; AM, p. 720

Originile și sensul interpretării

Textele, fie ele literare, științifice, filozofice sau teologice, au un sens – sau o pluralitate de sensuri. Însă nu numai în textele „eminente“, ci în orice text, în orice vorbire coerentă, ba chiar în orice fenomen, în lumea în ansamblul ei și în viața fiecăruia dintre noi ne așteptăm să găsim un sens. Ce poate să însemne însă a atribui sens *interpretării*? Întâi de toate, înseamnă a spune că sensul nu este simplu prezent pe suprafața textelor și fenomenelor, ci el trebuie extras sau proiectat printr-un act concret și viu al unei persoane, act pe care îl numim de obicei înțelegere sau, în forma lui elaborată, interpretare. Prin urmare, sensul nu apare niciodată izolat, ci întotdeauna în cadrul unui proces de interpretare, el este mereu, în același timp, al textului sau al fenomenului interpretat și al interpretării înseși.

Expresia „sensul interpretării“ se referă însă și la altceva. Ea este forma prescurtată a unei întrebări, și anume: ce este interpretarea, care sunt geneza și structura aceluia proces al

înțelegerii prin care sensurile sunt descoperite sau proiectate? De îndată ce ne îndreptăm atenția nu numai asupra textelor, fenomenelor și sensurilor lor, ci și asupra procesului comprehensiv ce face posibilă manifestarea lor, devenim conștienți de faptul că nu numai sensul, ci și înțelegerea și interpretarea stau sub semnul unei pluralități de posibilități. Reflecția asupra acestor posibilități concrete și asupra condițiilor de posibilitate ale înțelegerii și interpretării în genere este cunoscută sub numele de hermeneutică. Cum însă reflecția hermeneutică nu este expresia unei gândiri „transcendente“, a unei exterioare luări la cunoștință a procesului comprehensiv de pe poziția unei fixități arhimedice, ci autoexplicitarea înțelegerii și interpretării înseși, hermeneutica stă la rândul ei în mod necesar sub semnul pluralității. A reflecta asupra sensului unei astfel de pluralități multistratificate și dinamice înseamnă însă a ne întreba care este sursa și care este direcția ei de deplasare, care este motivația și care este tendința ei. Pentru aceasta, nu sunt suficiente instrumente conceptuale, metodologice, epistemologice și teoretice adecvate – deși ele sunt la rândul lor esențiale –, ci în primă instanță este nevoie de dobândirea unui acces nemijlocit, a unei experiențe concrete, a unei percepții directe a procesului comprehensiv și interpretativ. Surprinderea sensului interpretării trimite astfel nu numai către o pluralitate de semnificații, de tradiții, de discipline și de demersuri, ci și către una a „direcțiilor“ și a „simțurilor“. Expresiile latine *sentire* și *sensus* se referă în același timp la direcție, simț și sens, iar această plurivocitate s-a menținut – cel puțin parțial – în limbile europene moderne. Hermeneutica se dezvăluie astfel, dincolo de orice „teorie“ a interpretării, ca parcurgere a unui drum și ca act de percepție nemijlocită, ca geografie semantică și ca fiziologie comprehensivă.

Lucrarea de față se dorește a fi o contribuție deopotrivă istorică, sistematică și practică la reflecția hermeneutică pe care am descris-o. Pentru evidențierea și elaborarea problemei complexe a pluralității hermeneuticii, proiectul epocal al lui Martin Heidegger este surprins pe parcursul cărții cu referire la cinci aspecte esențiale: 1. minuțiozitatea, rigurozitatea și profunzimea fără precedent cu care Heidegger a decelat diverse semnificații ale hermeneuticii, eliberând-o de sub dominația unilaterală a epistemologicului, metodologicului sau auxiliarului și (re)deschizând accesul către dimensiunea ei ontologică și către sursele ei premoderne; 2. definirea corelativă a termenilor fundamentali ai hermeneuticii (înțelegere, explicare, interpretare, sens, semnificație, circularitate etc.) cu o minuțiozitate de neegalat și, prin aceasta, crearea celei mai complexe rețele conceptuale din istoria hermeneuticii; 3. diversitatea și dinamica interioară a hermeneuticii heideggeriene înseși, cu tot cu sursele ei interdisciplinare; 4. bogata receptare a hermeneuticii heideggeriene, pe care o vom schița în ultimul capitol și o vom ilustra pe cazul cel mai reprezentativ: Hans-Georg Gadamer; 5. potențialul insuficient valorificat al hermeneuticii heideggeriene ca cercetare fundamentală, care așteaptă încă o multitudine de aplicații în cele mai diferite domenii.

Prezența hermeneuticii în centrul discursului umanist contemporan a devenit într-o asemenea măsură de la sine înțeleasă, încât puțini mai știu astăzi că lui Heidegger i se datorează, în mare parte, revirimentul hermeneuticii în secolul XX. Înaintea asumării programatice de către el a acestui concept în caracterizarea propriului său proiect filozofic, autorii considerați îndeobște drept întemeietorii hermeneuticii moderne (îndeosebi Fr. Schlegel, Schleiermacher, Droysen și Dilthey) nu au utilizat termenul ca titlu programatic al

proiectelor lor, nici nu s-au grăbit să-și publice contribuțiile de hermeneutică, care au apărut de obicei ca lucrări postume. Din dicționarele de științe umane, conceptul de hermeneutică lipsește aproape cu desăvârșire înainte de anii '40 ai secolului trecut. Abia receptarea mondială a turnurii hermeneutice pe care Heidegger a imprimat-o fenomenologiei și filozofiei în genere a impus acest termen și i-a asigurat un loc central în terminologia de specialitate. Prin Heidegger, hermeneutica, măcinată de multă vreme de o gravă criză de identitate, dobândește pentru prima dată o conștiință de sine, o reputație internațională și o receptare fără precedent în istoria ei milenară. Totodată, ea este recondusă către adevăratele ei surse și probleme fundamentale, cunoscând astfel o adevărată împlinire istorică și sistematică.

Orice text este expresia unui dialog și, prin urmare, stă sub semnul unei logici a întrebării și a răspunsului. Dacă problema sensului interpretării trimite, așa cum am precizat deja, către *întrebarea* în al cărei orizont se mișcă această carte, *răspunsul* pe care ea îl oferă, pe urmele lui Heidegger, vizează problema *originilor interpretării* și relația dintre Heidegger și ideea unei *hermeneutici a lumii și a vieții*. Ideea originilor interpretării redă una dintre tezele centrale ale gândirii heideggeriene, dacă nu chiar pe cea mai importantă: aceea că tot demersul interpretativ al științelor, al culturii în genere și al experienței noastre cotidiene, pe cât este de fundamental, rămâne suspendat și neînțeles dacă nu este pus în legătură cu sursele lui ontico-ontologice, cu alte cuvinte dacă nu este raportat la o analiză fundamentală a ființei acelei ființări care *există* în maniera înțelegerii, explicitării și interpretării: noi înșine. În acest sens, hermeneutica heideggeriană este o interpretare a interpretării, o hermeneutică a hermeneuticii, o

critică a rațiunii hermeneutice în sensul determinării condițiilor de posibilitate ale demersului interpretativ. Originile interpretării pe care Heidegger le caută vizează deci, în același timp, sursele ei ontice și istorice, fundamentele, structura și geneza ei.

În al doilea rând, având în vedere centralitatea problemei interpretării în gândirea contemporană și în discursul umanist în general, ni se pare potrivit a semnala tuturor celor interesați de acest fenomen că Heidegger a furnizat o analiză fundamentală care, cel puțin în unele dintre aspectele ei, este indispensabilă discursului umanist „aplicat“. Pentru a face acest lucru, nu este însă suficientă o simplă declarație de intenție, ci este necesară asumarea unei dificile, dar indispensabile exigențe dialogale: aceea de a traduce complicata terminologie heideggeriană într-un limbaj umanist comprehensibil. Doar dacă acest lucru reușește, pretenția de a identifica în hermeneutica heideggeriană un instrumentar ontologic, metodologic și conceptual indispensabil pentru cercetarea umanistă contemporană poate fi justificată. În acest fel, putem spera într-o depășire a inhibițiilor pe care – admirativ sau resentimentar – teologii, filologii, criticii literari, istoricii, sociologii sau psihologii le resimt în fața unuia dintre cei mai mari gânditori occidentali. Avem însă convingerea fermă că toate aceste discipline ar avea un imens profit de pe urma valorificării, dialogului și, de ce nu?, a unei serioase dispute cu hermeneutica heideggeriană, tot așa cum, invers, hermeneutica filozofică, heideggeriană sau nu, ar putea la rândul ei profita de pe urma dialogului interdisciplinar. Așa cum vom vedea, acest dialog a existat și există deja – într-o manieră însă insuficient cunoscută – în ambele direcții, dintotdeauna.

În peisajul complex și proteic al gândirii heideggeriene, fenomenele circumscrise de conceptele de origine (*Ursprung*)

CUPRINS

Prefață de Gabriel Liiceanu	7
Cuvânt înainte	13

Introducere:

HERMENEUTICA SAU UNITATEA ÎN PLURALITATE

Originile și sensul interpretării	19
Originea expresiei „deceniul fenomenologic“	25
Ambiguități și neînțelegeri	30
Deceniul fenomenologic și diferența hermeneutică	32
Interpretarea lucrării <i>Ființă și timp</i> ca sarcină exegetică fundamentală	37
„Deceniul fenomenologic“ ca moment decisiv al filozofiei contemporane	41
Regândirea heideggeriană a conceptului de filozofie	43
Ce este hermeneutica?	51
Despre metoda și structura lucrării	61

Capitolul 1

GÂNDIREA HEIDEGGERIANĂ TIMPURIE: SCURTĂ ISTORIE

A RECEPTĂRII

O odisee editorială	73
Mitul „regelui ascuns“ al filozofiei germane: receptarea timpurie a gândirii heideggeriene	76
Istoricizarea gândirii heideggeriene	79
Principalele tendințe ale exegezei: o încercare de sistematizare	82
Exegeza sistematic-imanentă: Friedrich-Wilhelm von Herrmann	88

Capitolul 2

HEIDEGGER ȘI FILOZOFIA GERMANĂ INTERBELICĂ:

SCHIȚA UNEI PROBLEME

Dificultăți exegetice	105
„Reabilitarea“ discursului filozofic ca problemă fundamentală	109
Poziția lui Martin Heidegger	113

Capitolul 3

SURSELE TEOLOGICE ALE HERMENEUTICII HEIDEGGERIENE:

DE LA HERMENEUTICA BIBLICĂ LA HERMENEUTICA

FACTICITĂȚII (1909-1919)

„Tectonica subterană“: un deceniu teologic al gândirii heideggeriene?	117
Studiile de hermeneutică biblică ale studentului Martin Heidegger (1909-1911)	127
<i>Liber experientiae</i> : interpretare și experiență în mistica medievală	130
Importanța exegezei lui Luther pentru nașterea hermeneuticii facticității	134
Întâlnirea cu hermeneutica lui Wilhelm Dilthey	138
Prima formă a hermeneuticii heideggeriene: „înțelegerea interpretativă“ a filozofiei medievale (1915)	142
Centralitatea problemei istoriei	150
Despărțirea de „sistemul“ catolicismului (1919)	155
Hermeneutica teologică la începutul secolului XX	158
Hermeneutica teologică la Freiburg	161
Conceptul timpuriu al hermeneuticii heideggeriene: încercare de caracterizare generală	168

Capitolul 4

HERMENEUTICA VIEȚII FACTICE (FREIBURG 1919-1923)

Hermeneutica și proiectul unei științe originare preteoretice (1919)	172
Filozofie și <i>Weltanschauung</i>	172

Problema circularității	176
Lumea ca semnificație: universalizarea unui concept hermeneutic clasic	184
Intuiția comprehensivă, hermeneutică	192
Nașterea hermeneuticii fenomenologice (1919-1923)	202
Hermeneutica facticității (1923)	205
Heidegger și istoria hermeneuticii	207
Înțelegerea de sine și autointerpretarea facticității	215

Capitolul 5

DILTHEY ȘI SALVAREA REALITĂȚII (MARBURG 1923-1928)

„The Hermeneutic Draft“ (1924-1925): preludiul unui <i>magnum opus</i> al gândirii hermeneutice	233
Conferințele de la Kassel (1925)	237

Capitolul 6

HERMENEUTICA *DASEIN*-ULUI CA ONTOLOGIE FUNDAMENTALĂ:

FIINȚĂ ȘI TIMP (1927)

Necesitatea, structura și preeminența hermeneuticii	260
Dimensiunea metodologică	275
Despre multipla semnificație a hermeneuticii (I)	283
Aporia diferenței ontologice	292
Despre multipla semnificație a hermeneuticii (II)	300
Situația hermeneutică (<i>die hermeneutische Situation</i>)	310
Interpretarea (<i>Interpretation</i>)	312
Cercul (<i>Zirkel</i>) hermeneutic	315
Dimensiunea tematică	319
Înțelegerea (<i>Verstehen</i>)	323
Explicitarea (<i>Auslegung</i>)	324
Sensul (<i>Sinn</i>) și semnificația (<i>Bedeutung</i>)	325
Limba (<i>Sprache</i>) și cuvintele (<i>Worte, Wörter</i>)	326
Enunțul (<i>Aussage</i>), judecata (<i>Urteil</i>), ceva ca ceva (<i>Etwas als Etwas</i>)	328
Înțelegerea ființei (<i>Seinsverständnis, Verstehen von Sein</i>)	332
De la sine înțelesul (<i>die Selbstverständlichkeit, das Selbstverständliche</i>)	333

Înțelegerea lumii (<i>Weltverstehen, Weltverständnis, Verstehen von Welt</i>)	333
Înțelegerea celorlalți (<i>Verständnis Anderer, Fremdverstehen</i>) și înțelegerea comună (<i>Mitverstehen</i>)	334
Pre-mergerea (<i>Vorlaufen</i>) ca înțelegere autentică; înțelegerea interpelării (<i>Anrufverstehen</i>)	334
Neînțelegerea (<i>Mißverständnis</i>)	335
Flecăreala (<i>Gerede</i>), curiozitatea (<i>Neugier</i>), ambiguitatea (<i>Zweideutigkeit</i>) și starea de explicitare (<i>Ausgelegtheit</i>) . . .	335
Interpretarea temporală a existențialilor înțelegerii, explicitării și discursului	336

Capitolul 7

ORIZONTUL HERMENEUTIC AL GÂNDIRII DE DUPĂ *KEHRE*

ȘI ACTUALITATEA HERMENEUTICII HEIDEGGERIENE

De la exegeza biblică la dialogul intercultural: hermeneutica în gândirea heideggeriană târzie	339
Posteritatea și actualitatea hermeneuticii heideggeriene: Hans-Georg Gadamer și hermeneutica facticității	361

Note	393
Bibliografie	483